

הילדה חנה'לה מייאראצא

לא מכבר שאלה אותי צעירה חמודה, המכינה עבודה סמינריונית על נושא זה, מה היתה, לדעתך, תרומתי האותנטית לתנועה זו. היא גם הציעה תשובה משלה: היא חקרה ומצאה שהייתי הראשון שהשמיע אחרי מלחמת תש"ח, את רעיון הקמתה של מדינה פלסטינית בגדה וברצועה. לצד ישראל, כבסיס לשלום.

הודיתי באשמה אך עניתי שעם כל חשיבותו של רעיון זה, אני מתגאה דווקא ברעיון שקדם לו בכמה שנים.

לפני מלחמת תש"ח, בסתו 1947, קבעתי את העיקרון השלום היהודי-ערבי לא יקום בין אנשים בלתי-לאומיים ואנטי-לאומיים, אלא דווקא בין אנשים לאומיים משני הצדדים.

השמעתי רעיון זה בחוברת הראשונה שלי על נושא זה. אמרתי בה שתקופתנו היא תקופת הלאומיות, ושום פיתרון הסותר את ההכרה הלאומית של אחד הצדדים או שניהם לא יקום ולא יעמוד. המאבק הוא בין שתי תנועות לאומיות גדולות (או זה היה בבחינת חידוש, כי כל צד שלל את עצם קיומה של תנועה לאומית של הצד השני). השלום לא יקום אלא אם כן ישתלבו שתי התנועות הלאומיות האלה בתנועת-שיחורר משותפת. ניסיתי למצוא מכנה משותף ללאומיות משולבת זו, ובחרתי במושג "שמי", מפני שהוא שם דגש על המכנים המשותפים ליהודים ולערבים: השפה השמית, ההיסטוריה השמית, השורשים התרבותיים השמיים. שם החוברת היה מילחמה או שלום במרחב השמי.

המילים אינן חשובות. חשובה המסקנה שרק כאשר נפגשים ערבים לאומיים ויהודים לאומיים (ובמושגי ימינו, פירוש הדבר ציונים), נוצר בסיס לשלום.

כאשר ערבי לאומי, פלסטיני גא במורשת עמו, תופס בכנסת את מקומו של יהודי לאומי כנ"ל, כדי לפעול למען אותה התוכנית לפיתרון הסיכסוך — הרי יש בכך הגשמת הרעיון הזה. לא במיקרה הצגתי, בסיום נאום הפרידה שלי מכנסת התשיעית, את הדגלים של שתי האומות, זה לצד זה. היה זה הרעיון כולו על רגל אחת.

תוספת לספר השיאים

בספר השיאים של גינס מגיע מקום-כבוד לח"כ אמרי רון.

מהו שיא החופצה? ומהו שיא גסות-הרוח? השבוע דיבר ח"כ רון, איש מפ"ם, באחת מועדות הכנסת על תקציב רשות-השידור. בין השאר הטיף מוסר לאנשי-השידור בשל גסות הדיבור שלהם.

יום לפני כן נתן רון לכנסת דוגמה של עדינות וטעם טוב.

זה היה אחרי נאום-הבכורה של וואלד צאדק. אחד המיינהגים היפים של הכנסת הוא שאחרי נאום-הבכורה של ח"כ חדש, פותח הנואם הבא את נאומו בדיברי-ברכה. במיקרים כאלה אומרים תמיד דיברי-נועם, אף כשחתך-השימחה שייך למחנה יריב.

(זכורני שנפל בחלקי לברך את ח"כ דויד שטרן, איש בעל דיעות לאומניות וציוניות, הזכרתי אז את אחיו אברהם שטרן, הוא "יאיר" האגדתי, שרשם בדמו דף מזהיר בתולדות המאבק נגד השילטון הבריטי, ואיחלתי לח"כ החדש כי ירשום דף מזהיר משלו בתולדות הד כנסת, וכו').

לא במיקרה דיבר רון אחרי הח"כ החדש. מזכירות הכנסת היתה מודעת לצורך להכין נואם שירצה לברך את החבר החדש. רון קיבל על עצמו את התפקיד ברצון. קומץ הברייהכנסת שנוכחו באולם התכוננו לדיברי-ברכה שיגרתיים. הם נדהמו מדברי הח"כ המפ"מי. נדמה שאין להם תקדים בתולדות הכנסת. כי רון הביע את תיקומו שחברותו של וא צאדק בשל"י, לא תהיה תחנתו האחרונה, וקרא לו, למעשה, לעבור למפ"ם.

רון

לשון אחר: בברכו את הח"כ שנשא זה עתה את נאום-הבכורה שלו, קרא לו רון לבודד במיפלגה ששלחה אותו לכנסת. ואליד צאדק, שהוא אדם עדין-נפש, כימעט קפץ מר קומה. אך הוא לא רצה להעכיר את יומו הראשון לכנסת.

ההבדל הנפשי חמור בין הקיבוץ הארצי ובין מפ"ם. קיבוצי מפ"ם הם נאות-מידבר של אידיאליזם וחינוך טוב. אפשר להכיר את חניכיהם בכל מקום. איך זה קורה שהעסקים הפוליטיים הצומחים בנאות-מידבר אלה הם לא פעם שיאנים של גסות-רוח וסיגנון מוכער? בוודאי יש כאן תופעה פסיכולוגית מסוימת, שכדאי לתהות על שורשיה. אולי אין זו אלא ריאקציה נפשית טיבעית מצד אנשים, שחונכו על בירכי ההומאניזם ואהות-העמים, והנאלצים להגן במישור המיפלגתי על מדיניות של הסיפוח הוחלל. שוד-קרקות ודיכוי עם אחר?

ראלי מוצא ספרדי, ושאלתיו לפרש התעלומה. "איני יכול לדבר על זה!" השיב בזעם, "זה מרגיז אותי יותר מדי!"

הפצתי בו, והספור נגלה במערומיו. היו שני סנדלרים באותה חנות קטנה בפאסאג' — שני אחים שבאו יחדיו מברית-המועצות, יחד עם מישפחתי תיהם. כאן קיבלו את כל העזרה האפשרית. הסוכנות בנתה להם דירות בסביבה טובה בתל-אביב, הם השיגו את החנות והתפרנסו בכבוד. בעל חנות-הכרטיסים עזר להם בכל, כאילו היו בניו. עזר להם בכל הסידורים ועודד את רוחם.

באחד הימים נעלמו כלא היו. את הדירות שקיבלו מיד הסוכנות מכרו בשקט — אך לפני-כן הספיקו גם להשכיר אותן בשכר-דירה גבוה, שאותו גבו מראש. את החנות מסרו בשקט. את מישפחותיהם לקחו בשקט. הם היגרו לקנדה, ושם הם מקווים להכות שורשים בעזרת הכסף שקיבלו כאן מהסוכנות.

ציונות מעשית, 1981.

הח"כ הגבוה ביותר

ואליד צאדק חגיגה (ואליד הוא שמו הפרטי, צאדק הוא שם אביו, חגיגה הוא שם אביו-המשפחה, לפני דורות) הוא עכשיו החבר הגבוה ביותר בכנסת (1.96 מטר). נדמה לי שהוא גם הסימפאטי ביותר. הוא גם החבר היחיד שהוא תושב של כפר מוסלמי, ואחד משני

אני מעריץ את חנה מרון. אני מעריץ אותה מזה שנים רבות — וככל פעם ביגלל סיבה אחרת.

התחלתי להעריך אותה כשחקנית, בהצגות הראשונות של התיאטרון הקאמרי. פעם, במלחמת תש"ח, בא ואחרי ההצגה שלחו ג'יפ של שועלי שימשון ללוות את השחקנים עד רחובות. חנה מרון שלטה בכיפה (אם כי הייתי אז מאוהב במיקצת בבתיא לנצט, אולי מפני שהיתה ההיפך הגמור ממני).

מאז נתקלתי בחנה בהצגות ובמסיבות. פעם, במסיבה של שגרירות כלשהי, כשהיינו שתויים ועליונים, שרנו כצמד ציירילים גרמני על חתונת הציפורים — היא זכרה כמה שורות, אני זכרתי כמה שורות, והיו גם כמה ציפורים שנשמטו מר זיכרוני שנינו.

כאשר נפגעה במינכן, חשתי צורך לבקר אותה. ערבי-ספח הגעתי לעיר הי-בווארית, מצאתיה בבית-החולים והבאתי לה מצות ייין ישראלי. השחקנית, ש כמה שבועות לפני כן רקדה על הבמה בדמותה של דולי, ניסתה להתמודד עם מצבה החדש. יצאתי מבית-החולים מעודד.

תקרית-הדמים, שבה איבד דה חנה מרון את רגלה, הוסיפה להעסיק אותי לאורך מכן בצורה מורח. ההתנשקות בוצעה על-ידי חולייה של אירגון-פידאיון קטן, שבראשו עמד הד"ר עיצאם סארטאוי. אירגון זה הצטרף לאחר מכן לפת"ח. סארטאוי עצמו הפך במרוצת השנים ראש כוחות-השלום באש"ף. מאז סיכן את חייו יום-יום, במשך שנים, ביגלל מגעיו עם ישראלים. אחרי שנרצח ידידו סעיד המאמי, האיש שפתח במגעים אלה, עמד סארטאוי בראש הרשימה של המייעודים-להירצח בידי הקנאים הקיצוניים, סוכני לוב ועיראק.

בשיחות עם סארטאוי עלה לא פעם שמה של חנה מרון, ובשיחות עם חנה מרון עלה לא פעם שמו של סארטאוי. כאשר יקום השלום, ארצה להיות השושבין לפגישה של שניים אלה. אני בטוח שהם ימצאו תן זה בעיני זה.

השבוע הודחתי שוב עם חנה, כשהופיעה על מירקע הטלוויזיה. בסידרה עמוד האש, היא דיברה גם בשמי. היא יצגה דור שלם של יוצאי-גרמניה, שבאו ארצה כילדים. חוויותיה היו כחוויותי.

שינוי הננו בי אותו שנתון (היא צעירה ממני ב-73 ימים). שינוי ראינו את החודשים האחרונים של הרפובליקה הויימארית, ואת החודשים הראשונים של הרייך השלישי. שינוי ירדנו כילדים בכבש האוניה ביפו, כש למטה ממתינו לנו בסירה ספן ערבי אימתני, בעל שפם גדול וטרבוש.

פרק זה של עמוד האש היה בבחינת רהיבליטציה סופית של הורינו, העולים מגרמניה. קרה להם מה שקרה לכל גל של מהגרים חדשים בארץ של הגירה. הוותיקים בזים לחדשים. החדשים נקלטים בהדרגה, הופכים לוותי-קים, ובזים למי שבא אחריהם. (יש על כך מערכון משעשע של אורי זוהר).

כשבאו הורינו (ואנו עימם) בזו להם, רימו אותם, התעללו בהם. הם התרוששו במהרה. שם-הגנאי, "ייקה פוץ" רדף אותם. הם נאבקו קשה על קיומם ועל כבודם העצמי — אף שהביאו עימם נכסיהם שיעלו בהרבה על מה שהיה מצוי בארץ.

אנחנו, הילדים של אר, רצינו להיטמע בין הצברים. הצטרפנו למחתרות, לתנועות-הנוער, התבוללנו אך נשארנו גם שונים. תודות ולשפת-האם שלנו, היו פתוחים לפנינו אוצרות-תרבות כבדים, שהיו או חסומים לפני הצברים. חנה מרון מייצגת תופעה זו היטב.

בסך הכל, אחרי כל המכאובים והתקלות, סיפור העלייה הייקית הוא סיפור של הצלחה. עמוד האש תיאר אותה תיאור נאמן. להמחשתו לא יכול היה למצוא דמות אמיתית יותר מאשר חנה מרון.

סנדלר בשר ודם

באחד הימים עברתי בפאסאג' שלייד הבניין שבו אני מתגורר, ולא האמנתי למראה עיני.

באחת התנויות הקטנות ישב סנדלר, סנדלר אמיתי, כמו שרואים אותו בספרים עתיקים. יושב ליד שולחן, מכה בפטישו על סוליה ומחזיק בין שפתיו מסמרים. על השולחן היו פזרות פיסות-עור בגדלים שונים, וכולו היה מוקף בנעלים ישנות, שהיו זקוקות לתיקון. סקרנותי גברה. עקבני-עליו היו משופשפים, ונכנסתי הוא תיקן אותם בעודי ממתין.

האיש בא מברית-המועצות. שם היה סנדלר, וכאן המשיך במיקצועו. בירכתי בליבי את הציונות, המביאה לנו היה לפני שנה. השבוע עברתי במקום, והחנות הייתה ריקה. הסנדלר נעלם.

פנית אל סוכן-הכרטיסים החמויק בחנות ממול, יש-

המוסלמים היחידים בפרלמנט של מדינה, שבה מהווים המוסלמים קרוב ל-13% של האוכלוסייה.

אך לא בכך ייתרו האמיתי של וואלד צאדק בכנסת. הוא הערבי היחיד המהווה סיעת-יחיד, מטעם מיפלגה ש-90% של בוחריה היו יהודים.

כשהצעתו לראשונה להעביר לו בוא העת את המושב שלי (בניגוד לדיעות שמקורן בטעות, לא נכלל הדבר בהסכם-הרוטציה המקורי של של"י) הייתי מודע היטב להיבט זה של הצעתו. יותר מזה — זה היה הנימוק העיקרי.

אני דוגל במיפלגה פלורליסטית. פלורליזם פירושו שאנשים בעלי מוצא שונה, רקע אידיאולוגי שונה ומין שונה מתאחדים סביב תוכנית מעשית לפיתרון בעיות המדינה והחברה. למשל: יהודים וערבים מתלכדים סביב פיתרון משותף לסיכסוך הישראלי-פלסטיני. גברים ונשים מתאחדים למען הנהגה שיוויון אמיתי בין המינים. ליברלים מתקדמים וסוציאליסטים דמוקרטיים מתאחדים במאבק למען צדק חברתי ושיוויון של הודמנויות. וכן הלאה.

לאיחוד כזה אין כל ערך, אלא אם כן יכול אחד מן המתאחדים לייצג את המחנה כולו. גבר יכול להילחם נגד השוביניזם הגברי, ואשה למען זכויות הגברים. ערבי יכול להילחם למען זכויות היהודים, ויהודי יכול להילחם למען זכויות הערבים. אשכנזי יעלה על הבאריקות למען חיסול הקיפוח. ליברל מתקדם ייאבק למען תיכונן משאבי-החברה לטובת הכלל, וסוציאליסט דמוקרטי ייאבק למען חופש-הפרט.

כהונתו של וואלד צאדק כנציגי-יחיד (בתוקף הנסיבות, אחרי בגידתו של סעדיה מרציאנו, שנשלח לכנסת מתוך אותה גישה) ממחישה כלל זה. כערבי לאומי יפעל למען זכויות היהודים בברית-המועצות בדיוק כשם שאני, כציוני, אחת למען זכויות הערבים בגליל. מי שהדבר נראה מוזר בעיניו, מוטב שיפגוש בליבו פנימה. סימן הוא שלא השתחרר עדיין מדיעות קדומות תתי-הכרתיות. לי עצמי יש מתופעה זו סיפוק עמוק עוד יותר. הוא נוגע ליסודות השקפתי-עולמי.

תנועת-השלום הישראלית היא נהר גדול, שהרבה הרבה יובלים שונים נשפכו לתוכו. קשה מאוד לבודד את תרומתו הרעיונית של יחיד זה או אחר לתנועה זו.